

REPUBLIKA E KOSOVES REPUBLIKA E KOSOVA REPUBLIC OF KOSOVA	
QEVERIA E KOSOVES VLADA KOSOVA GOVERNMENT OF KOSOVA	
MINISTRIA E SHENDETESISË MINISTARSTVO ZDRAVSTVA-MINISTRY OF HEALTH	
Njesia Org	Nr Prot
Org Jedinica	Broj Prot
Org Unit	Prot No
Nr.1 faqeve	Data
Gr.stranica	Datum
No pages	Date
	Prishtinë / a

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

Ministria e Shëndetësisë-Ministarstvo Zdravstva-Ministry of Health
Zyra e Ministrit/Ured Ministra/ Office of dhe Minister

Nr.167\IX\2025
Datë: 06.11.2025

Zëvendësministri i Shëndetësisë, në mbështetje të Nenit 145, pika 2, të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, në përputhje me nenet 10 dhe 11 të Ligjit Nr.06/L-113 për Organizimin dhe Funksionimin e Administratës Shtetërore dhe të Agjencive të Pavarura (Gazeta zyrtare Nr.7.01 Mars 2019), nenit 11 paragrafi 1.5 i Ligjit nr.08/L-117 për Qeverinë e Republikës së Kosovës, nxjerrë:

V E N D I M

- I. Aprovohet Plani i Veprimit për Rezistencë Anitmikrobike "Një Shëndet' 2025-2028.
- II. Shtojcë e vendimit është Plani i Veprimit për Rezistencë Anitmikrobike "Një Shëndet' 2025-2028.
- III. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimi nga Ministri i Shëndetësisë.

Dr. Arsim Berisha
Zëvendësministër i Shëndetësisë

Vendimi u dërgohet:

- Zëvendësministrave;
- Sekretarit të Përgjithshëm;
- Departamenti ligjor;
- Departamentit ZSSH;
- Arkivit të MSH-së.

Republika e Kosovës

Republika Kosova – Republic of Health

Qeveria – Vlada - Government

Ministria e Shëndetësisë / Ministarstvo Zdravstva / Ministry of Health

PLANI I VEPRIMIT
PËR REZISTENCËN ANTIMIKROBIKE -
“NJË SHËNDET”
2025 – 2028

Prishtinë, 2025

PËRMBATJA

1. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE.....	4
2. HYRJE.....	7
3. METODOLOGJIA.....	8
4. SFONDI.....	9
5. OBJEKTIVAT.....	15
6. ARANZHIMET E ZBATIMIT, MONITORIMIT DHE RAPORTIMIT	20
7. NDIKIMI BUXHETOR DHE ZBATIMI I PLANIT TË VEPRIMIT.....	21
SHTOJCA 1 - PLANI I VEPRIMIT.....	22

SHKURTESAT

AKPM	Agjensia Kosovare për Produkte Medicinale
AQH	Accessible Quality Healthcare
AUVK	Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë e Kosovës
AWaRe	Access, Watch, Reserve
CAESAR	Central Asian and Eastern European Surveillance of Antimicrobial Resistance
DDD	Doza e Definuar Ditore
DG-SANTE	Drejtoria e Përgjithshme për Shëndetësi dhe Siguri Ushqimore e BE-së
DID	Doza e Definuar Ditore në 1000 banorë
EARS	Sistemi Evropian i Mbikqyrjes Antimikrobike
ECDC	Qendra Evropiane e Parandalimit dhe Kontrollit të Sëmundjeve
EFSA	Autoriteti Evropian për Sigurinë e Ushqimit
ESBL	Beta laktamazat me spektër të zgjeruar
ESCMID	Shoqata Evropiane e Mikrobiologjisë Klinike dhe Sëmundjeve Ngjitëse
EUCAST	Komiteti Evropian për Testimin e Ndjeshmërisë ndaj Antimikrobikëve
GNKRA	Grupi Ndërsektorial për Kontrollin e Rezistencës Antimikrobike
ICARS	International Centre for Antimicrobial Resistance Solutions
IKSH	Infeksionet që merren gjatë ofrimit të kujdesit shëndetësor (spitalore)
IKSHPK	Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës
IQLS	Integrated Quality Laboratory Services
ISQGJ	Infeksionet e sistemit të qarkullimit të gjakut
KA	Kujdestaria e Antibiotikëve
MRSA	S. aureus rezistent ndaj metililës
NDM	Nju Delhi metalo-β laktamazat
NJKI	Njësia e Kujdesit Intenziv
OBSh	Organizata Botërore e Shëndetësisë
PMV	Preparate Mjekësore Veterinare
PSO	Procedurat Standarde të Operimit
QKUK	Qendra Klinike Universitare e Kosovës
RAM	Rezistenca Antimikrobike

1. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Zbulimi i antibiotikëve ka qenë një nga arritjet më të rëndësishme në historinë e njerëzimit, duke u bërë aleatët tanë kryesor në luftën kundër sëmundjeve infektive. Megjithatë, përhapja e rezistencës ndaj antimikrobikëve ka kërcënuar seriozisht efektivitetin e tyre, duke sfiduar trajtimin e suksesshëm të infeksioneve të pacientët. Kjo sfidë prek jo vetëm mjekësinë humane, por edhe atë veterinare, sigurinë e ushqimit, bujqësinë dhe mjedisin. Prandaj, për të adresuar këtë sfidë, kërkohet një qasje e integruar dhe bashkëpunuese ndërsektoriale dhe Ministria e Shëndetësisë, ka themeluar grupin punues për hartimin e Planit të Veprimit për Rezistencën Antimikrobike.

Plani i veprimit për rezistencën antimikrobike vendosë kornizat e masave dhe intervenimeve për ta kufizuar shfaqjen dhe përhapjen e rezistencës ndaj antimikrobikëve në vendin tonë. Përmes këtij plani Kosova i bashkohet vendeve evropiane në përpjekjet e parandalimit dhe kontrollit të rezistencës antimikrobike.

Aktivitetet dhe rekomandimet e planifikuara të planit të veprimit janë në përputhje me Planin Global të Veprimit të OBSH për Rezistencën Antimikrobike, Konkluzat e Këshillit të Evropës për RAM të bazuar në qasjen “Një Shëndet” si dhe me Strategjinë Sektoriale të Ministrisë së Shëndetësisë së Kosovës. Plani është hartuar si bashkëaktivitet me ECDC në kaudër të bashkëpunimit të institucioneve ndërsektoriale të Bashkimit Evropian (ECDC, EFSA, DG SANCO) me shtetet e Ballkanit Perëndimor. Kosova ka qenë shteti i parë në rajon që ka nisë këtë program dhe aktivitetet programore bazohen kryesisht në rekomandimet e ekspertëve evropianë që dolën nga vizita zyrtare në Kosovë.

Për të adresuar RAM, Plani i Veprimit për RAM 2025–2028 synon një qasje gjithëpërfshirëse dhe ndërsektoriale përmes strategjisë “Një Shëndet,” që përfshin shëndetin e njerëzve, kafshëve dhe mjedisit.

Plani përqendrohet në katër shtylla kryesore: qeverisjen dhe bashkëpunimin ndërsektorial, aspektet e mjekësisë humane, shëndetin e kafshëve dhe sigurinë e ushqimit, si dhe aspektet mjedisore.

Me zbatimin e këtij plani, Kosova synon të zvogëlojë përhapjen e infeksioneve rezistente, të përmirësojë sigurinë ushqimore dhe të mbrojë mjedisin. Ky plan përfaqëson një qasje të integruar dhe afatgjatë për të mbrojtur efektivitetin e antibiotikëve dhe për të siguruar mirëqenie për brezat e ardhshëm.

Objektiva strategjike e PV për RAM është ruajtja e shëndetit të njerëzve, kafshëve dhe mjedisit përmes qasjes holistike “Një Shëndet”.

Objektivat kryesorë të dokumentit strategjik:

- Forcimi i qeverisjes dhe bashkëpunimit ndërsektorial në kuadër të qasjes “Një Shëndet” (shëndeti i njeriut, kafshëve dhe mjedisit).
- Forcimi i shërbimeve laboratorike të mikrobiologjisë për diagnostikë të saktë, raportim të shpejtë dhe cilësi të standardizuar.
- Krijimi i sistemit kombëtar të mbikëqyrjes së RAM me publikim periodik të raporteve dhe integrim në rrjetet ndërkombëtare.

- Mbikëqyrja dhe kontrolli i konsumit të antibiotikëve në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor.
- Zbatimi i programeve të kujdestarisë së antibiotikëve (PKA) dhe udhërrëfyesve të trajtimit në institucionet shëndetësore.
- Forcimi i parandalimit dhe kontrollit të infeksioneve (PKI) nëpërmjet higjienës, trajnimeve dhe mbikëqyrjes së përmirësuar.
- Edukimi dhe ndërgjegjësimi i stafit shëndetësor për RAM dhe PKI, me trajnime të vazhdueshme profesionale.
- Ndërgjegjësimi i publikut për rreziqet e RAM dhe promovimi i përdorimit optimal të antibiotikëve.
- Nxitja e kërkimit shkencor dhe bashkëpunimit ndërkombëtar për zgjidhje inovative në luftën kundër RAM.
- Reduktimi i përdorimit të antibiotikëve në sektorin veterinar dhe harmonizimi me standardet e BE-së.
- Adresimi i aspektit mjedisor të RAM përmes monitorimit të ndotjes nga antimikrobikët dhe menaxhimit të mbetjeve farmaceutike.
- Sigurimi i financimit të qëndrueshëm dhe burimeve për zbatim afatgjatë.
- Zhvillimi i kornizës ligjore e rregullatore për kontrollin e përdorimit të antimikrobikëve.

Përmbledhje e veprimeve të dakorduara dhe arsyetimi

Veprimet kryesore të planifikuara për adresimin e RAM janë:

- Krijimi i mekanizmave të qëndrueshëm ndërinstitutionalë, me raportim vjetor dhe monitorim të vazhdueshëm të progresit.
- Forcimi i qeverisjes ndërsektoriale përmes strukturave koordinuese dhe raportimit periodik mbi progresin e RAM.
- Modernizimi i shërbimeve laboratorike me sisteme LIMS, raportim të shpejtë të rezultateve kritike dhe standardizim të cilësisë.
- Krijimi dhe konsolidimi i sistemit kombëtar të mbikëqyrjes së RAM, me publikim të rregullt të raporteve dhe integrim në rrjete ndërkombëtare si CAESAR.
- Monitorim i rreptë i konsumit të antibiotikëve, duke ndaluar shitjen pa recetë dhe kontrolluar përshkrimet në kujdesin parësor e spitalor.
- Zbatimi i programeve të kujdestarisë së antibiotikëve (PKA) dhe udhërrëfyesve të trajtimit në të gjitha institucionet shëndetësore.
- Forcimi i parandalimit dhe kontrollit të infeksioneve (PKI) me trajnime, rritje të stafit të dedikuar dhe përmirësim të monitorimit.
- Zhvillimi i fushatave edukative për stafin shëndetësor dhe publikun mbi përdorimin e drejtë të antibiotikëve dhe rreziqet e RAM.
- Reduktimi i përdorimit të antibiotikëve në sektorin veterinar dhe harmonizimi i praktikave me standardet e BE-së.
- Adresimi i aspektit mjedisor të RAM përmes monitorimit të ndotjes dhe menaxhimit të sigurt të mbetjeve farmaceutike.
- Sigurimi i financimit të qëndrueshëm dhe zhvillimi i kornizës ligjore për kontrollin e përdorimit të antimikrobikëve.
- Nxitja e kërkimit shkencor dhe bashkëpunimit ndërkombëtar për zgjidhje inovative kundër RAM.

Arsyetimi:

RAM është një nga sfidat më të mëdha të shëndetit publik, duke rritur vdekshmërinë, zgjatur trajtimet mjekesore dhe shkaktuar kosto të mëdha ekonomike. Në Kosovë, përdorimi i tepërt dhe shpesh i pakontrolluar i antibiotikëve në mjekësinë humane dhe veterinare, mungesa e mbikëqyrjes së integruar dhe boshllëqet në kornizën ligjore e bëjnë urgjente ndërhyrjen e koordinuar. Ky plan bazohet në qasjen “Një Shëndet”, duke lidhur sektorët human, veterinar dhe mjedisor për të frenuar përhapjen e RAM.

Arsyetimi për iniciimin e hartimit të këtij dokumenti buron nga trendet shqetësuese të përdorimit të tepërt dhe shpesh të pakontrolluar të antibiotikëve në mjekësinë humane e veterinare, incidentat në rritje të infeksioneve të shkaktuara nga patogjenë multirezistentë, si dhe boshllëqet ekzistuese në mbikëqyrje, legjislacion dhe bashkëpunim ndërinstitutional. Për më tepër, pandemia COVID-19 ka përshpejtuar keqpërdorimin e antibiotikëve, duke e bërë të domosdoshme një përgjigje të koordinuar.

Përmes forcimit të mbikëqyrjes, zbatimit të programeve të Kujdestarisë së Antimikrobikëve, harmonizimit me standardet e BE-së, investimeve në laboratorë dhe edukim, si dhe adresimit të ndikimit mjedisor, plani synon të ruajë efektivitetin e antibiotikëve, të përmirësojë sigurinë ushqimore dhe të garantojë mirëqenien e brezave të ardhshëm.

Ministria e Shëndetësisë synon përmirësimin e shëndetit të popullatës së Republikës së Kosovës përmes sigurimit të qasjes universale dhe të barabartë në shërbime shëndetësore cilësore për të gjithë qytetarët e vendit.

2. HYRJE

RAM është identifikuar si një nga kërcënimet më serioze për shëndetin publik, sigurinë ushqimore dhe mjedisin, me ndikim të drejtpërdrejtë në rritjen e vdekshmërisë, zgjatjen e trajtimit të pacientëve dhe kosto të larta ekonomike.

Dokumenti është në linjë me Programin e Qeverisë dhe me dy objektivat kryesore strategjike të MSh: (1) Përmirësimi i cilësisë dhe qasjes në shërbime shëndetësore dhe (2) ruajtja dhe përparimi i shëndetit të popullatës. Njëkohësisht, dokumenti ndërlidhet edhe me objektivën specifike të MSh - ulja e sëmundshmërisë dhe funksionalizimi i mekanizmave për parandalim, mbikëqyre dhe kontrollë të sëmundjeve ngjitëse (pika 2.3 e Strategjisë Sektoriale të Shëndetësisë).

Ky dokument kontribuon drejtpërdrejt edhe në përmbushjen e angazhimeve të Kosovës në kuadër të integritimit evropian dhe rekomandimeve të Raportit të Progresit të BE-së, i cili ka theksuar nevojën për një strategji të përditësuar dhe funksionale për adresimin e RAM.

Hartimi i këtij plani mbështetet dhe referohet në këto ligje dhe dokumente shtetërore:

- Ligji nr. 08/L-200 për parandalimin dhe kontrollin e sëmundjeve ngjitëse (2023)
- Udhëzim Administrativ (MSH) Nr. 04/2025 - Masat dhe kushtet për sigurinë e pacientit, parandalimin dhe kontrollin e infeksioneve në kujdesin shëndetësor dhe rezistencën antimikrobike
- Strategjia Sektoriale e Shëndetësisë e MSh 2025-2030.
- Plani Kombëtar për Zhvillim (Zyra e Kryeministrit) 2025-27
- Angazhimet ndërkombëtare të Kosovës në kuadër dhe bashkëpunimit me ECDC, EFSA, DG-SANTE, Institutin Robert Koh, ICARS dhe OBSH.

Ky dokument strategjik është hartuar për të ofruar një kornizë të qartë veprimesh, afatmesme dhe të qëndrueshme, me qëllim zvogëlimin e barrës së RAM, ruajtjen e efektivitetit të antibiotikëve dhe mbrojtjen e shëndetit të popullatës dhe mjedisit në përputhje me prioritetet kombëtare dhe ndërkombëtare.

3. METODOLOGJIA

Plani i Veprimit për RAM 2025–2028 është përgatitur sipas metodologjisë së përcaktuar nga Rregullorja (QRK)-Nr. 17/2024 e Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe në Manualin për planifikimin, hartimin dhe monitorimin e dokumenteve strategjike dhe planeve të tyre të veprimit.

Procesi i hartimit është zhvilluar në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe bashkëpunuese, duke integruar ekspertizën vendore dhe atë ndërkombëtare. Në hartimin e dokumentit strategjik janë përfshirë tri ministri të Qeverisë së Kosovës: Ministria e Shëndetësisë me institucionet vartëse relevante në të tri nivelet e kujdesit shëndetësor, Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, si dhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

Ky proces është realizuar në partneritet me Qendrën Evropiane për Parandalimin dhe Kontrollin e Sëmundjeve (ECDC), Autoritetin Evropian për Sigurinë e Ushqimit (EFSA), Drejtorinë e Përgjithshme për Shëndetësi dhe Siguri Ushqimore (DG-SANTE), me mbështetjen e konsorciumit të përbërë nga Epiconcept dhe Integrated Quality Laboratory Services (IQLS). Bashkëpunimi u zhvillua në kuadër të projektit *“Preparatory measures for the participation of the Western Balkans and Türkiye in the European Centre for Disease Prevention and Control with special focus on One-Health against Antimicrobial Resistance and enhanced SARI surveillance, 2020–2024”*, që ka për synim avancimin e qasjes “Një Shëndet” në sektorët e shëndetësisë, veterinarisë dhe mjedisit për adresimin e rezistencës antimikrobike në Ballkanin Perëndimor.

Kosova ishte vendi i parë në rajon që realizoi këtë bashkëpunim, duke hapur rrugën për zgjerimin e aktiviteteve në Mal të Zi dhe Maqedoninë e Veriut. Vizita e parë zyrtare e partnerëve ndërkombëtarë në Kosovë u zhvillua nga 9–13 tetor 2023, ku u identifikuan prioritetet dhe mangësitë kryesore në adresimin e RAM. Më pas, më 22–23 maj 2024, u organizua një punëtori dyditore me pjesëmarrjen e ekspertëve vendorë dhe ndërkombëtarë, ku u shqyrtuan rekomandimet për një qasje të integruar, ndërsektoriale dhe të qëndrueshme në përputhje me parimet e “Një Shëndeti”.

Procesi u bazua në shqyrtimin sistematik të evidencave shkencore, analizën e të dhënave laboratorike vendore dhe konsultimet e gjera me palët kyçe të interesit nga sektorët e shëndetit human, veterinar dhe mjedisor. Drafti final u shpërnda për komente të gjithë partnerët ndërkombëtarë që mbështesin sektorin e RAM në Kosovë, përfshirë OBSH, Bankën Botërore, Institutin Robert Koch, AQH, ICARS dhe Shoqatën Evropiane të Mikrobiologjisë Klinike dhe Sëmundjeve Ngjitëse.

Procesi i hartimit të dokumentit është zhvilluar në konsultim edhe me OJQ vendore (PRAK, Shoqata e Mikrobiologëve të Kosovës, Asociacioni i Kosovës i Mjekëve Familjarë), ndërsa materiali ka qenë i publikuar dhe i hapur për diskutim publik, në përputhje me Rregulloren nr. 05/2016 për Standardet Minimale të Konsultimit Publik, duke siguruar transparencë dhe përfshirje të gjerë të palëve të interesit.

4. SFONDI

Që nga zbulimi i penicilinës më 1928, antibiotikët kanë revolucionarizuar mjekësinë, por keqpërdorimi i tyre ka sjellë një kërcënim serioz global – RAM, që është aftësia e mikrobeve për t'i mbijetuar trajtimit me antimikrobikë, duke zgjatur sëmundjen dhe rritur rrezikun e vdekjes. Ky problem, me ndikim të madh shëndetësor, ekonomik e social, po përhapet si në spitale ashtu edhe në komunitet, duke e bërë trajtimin e infeksioneve gjithnjë e më të vështirë e më të shtrenjtë. Patogjenët kryesorë përfshijnë *E. coli*, *K. pneumoniae*, *A. baumannii*, *P. aeruginosa*, *S. aureus* rezistent ndaj *meticilines* (MRSA) dhe *Enterokoket vankomicinë-rezistente* (VRE).

RAM është sfidë globale me ndikim të madh socio-ekonomik, duke shkaktuar rreth 4.9 milionë vdekje në vit, kryesisht tek fëmijët nën 5 vjeç në vendet e pazhvilluara. Parashikimet tregojnë se deri në vitin 2050 mund të shkaktojë më shumë vdekje se kanceri (10 milionë). RAM rrezikon përmbushjen e Qëllimeve të Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara dhe, ndonëse shumica e vendeve kanë plane kombëtare të RAM, vetëm 11% kanë fonde për zbatim të tyre. Në BE, ajo ka barrë të ngjashme me gripin, TBC dhe HIV së bashku, me kosto vjetore 11.7 miliardë euro dhe mbi 9.5 milionë ditë shtesë spitalizimi. Në Kosovë, faktorët kryesorë përfshijnë vetëmjekimin, shitjen e antibiotikëve pa recetë, mungesën e udhërrëfyesve klinikë dhe presionin e industrisë farmaceutike, të gjithë të adresueshëm nga Qeveria.

RAM është një sfidë globale që prek si vendet e zhvilluara ashtu edhe ato të pazhvilluara, me përhapje të gjerë të patogjenëve rezistentë si *E. coli*, *K. pneumoniae* dhe *Acinetobacter baumannii*, duke kufizuar opsionet efektive të trajtimit. Rrjetet ndërkombëtare të mbikëqyrjes si GLASS, EARS-Net dhe CAESAR raportojnë nivele të larta rezistence, sidomos ndaj cefalosporinave të gjeneratës së tretë dhe karbapenemeve, me tendencë rritjeje në disa baktere, veçanërisht në Evropën jugore dhe lindore. Në BE, RAM shfaqet me incidencë të lartë të infeksioneve të sistemit të qarkullimit të gjakut dhe variacione të mëdha në konsum të antibiotikëve, ndërsa shumë vende ende nuk kanë burime të mjaftueshme për zbatim të planeve kombëtare. Objektivat globale të vitit 2024 synojnë uljen e vdekjeve nga RAM me 10% deri në vitin 2030, përmes forcimit të qeverisjes, zgjerimit të mbikëqyrjes, përmirësimit të parandalimit, rritjes së investimeve dhe sigurimit të qasjes në antimikrobikë thelbësorë, në përputhje me strategjitë e OBSH-së.

Problemi i RAM është zhvilluar gradualisht gjatë dy dekadave të fundit, duke u përkeqësuar nga faktorë të shumtë që ndërlidhen me përdorimin e pakontrolluar të antibiotikëve, vetëmjekimin, shitjen pa tyre recetë, mungesën e udhërrëfyesve dhe kapaciteteve diagnostike, presionin e industrisë farmaceutike, përdorimin e antibiotikëve si promotorë të rritjes në blegtori dhe kushtet e dobëta higjieno-sanitare; megjithatë, përdorimi i panevojshëm i antibiotikëve mbetet faktori kryesor nxitës.

Krahasuar me vendet e BE-së dhe rajonin, situata e Kosovës shfaq ngjashmëri me vendet e Evropës juglindore, ku rezistenca është më e lartë, por dallon për nga intensiteti i keqpërdorimit të antibiotikëve, mungesa e mbikëqyrjes në sektorin veterinar dhe nivelin e ulët të shfrytëzimit të kapaciteteve diagnostike. Përvoja ndërkombëtare, sidomos nga shtete me sfida të ngjashme si ato të Ballkanit Perëndimor dhe Evropës Lindore, tregojnë se zbatimi i qasjes “Një Shëndet”,

investimet në laboratorë dhe kontrolli rigoroz i përdorimit të antibiotikëve janë masa kyçe për përmirësimin e situatës.

Faktorët kryesorë që e kanë shkaktuar dhe përkeqësuar problemin në Kosovë janë dhënë në SWOT analizë, duke përfshirë ndërgjegjësimin e ulët të popullatës, mungesën e zbatimit të rregulloreve për shitjen e barnave, përdorimin e barnave kritike veterinare pa kufizime dhe mbështetjen e pamjaftueshme financiare për programet e RAM. Ndër këta faktorë, shitja e antibiotikëve pa receta dhe mungesa e udhërrëfyesve klinikë janë fusha ku Qeveria mund të ndikojë drejtpërdrejt. Ndërsa faktorët si ndryshimet gjenetike të patogjenëve dhe presioni i tregtisë ndërkombëtare mbeten jashtë kontrollit të plotë të dokumentit strategjik.

Hulumtimi i ECDC-së në vitin 2023, me pjesëmarrjen e 28 shteteve të BE/EEA dhe tre vendeve të Ballkanit Perëndimor, tregoi se Kosova kryeson në Evropë për keqpërdorimin e antibiotikëve në profilaksën kirurgjikale dhe përdorimin e antibiotikëve me spektër të gjerë, sidomos ceftriaksonit, i cili përdoret në 82.3% të rasteve të infeksioneve respiratore në spitale kundrejt 8.2% në BE. Kosova ka numrin më të ulët të izolateve të testuara dhe numrin më të vogël të hemokulturave, pavarësisht investimeve në laboratorë, si dhe një mbizotërim të përdorimit të ceftriaksonit edhe në kujdesin parësor. Në anën tjetër, Kosova u rendit ndër të parët në Evropë për vaksinimin e punëtorëve shëndetësorë kundër COVID-19, ndërsa të dhënat e projektit EUREKA treguan incidencën më të lartë të infeksioneve me *Acinetobacter baumannii* rezistent ndaj karbapenemeve tek të porsalindurit në QKUK.

Grafiku 1. Profilaksia me antibiotikë të intervenimeve kirurgjike, e cila jepet më shumë se një ditë

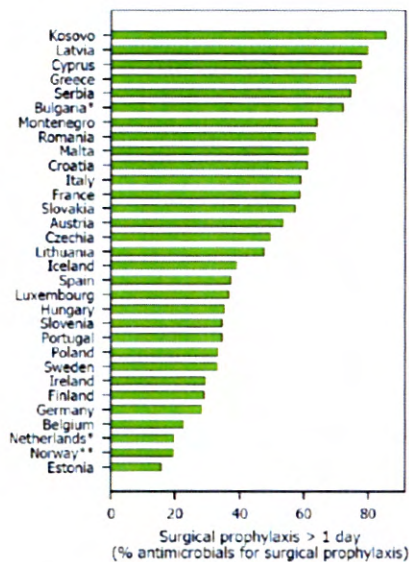
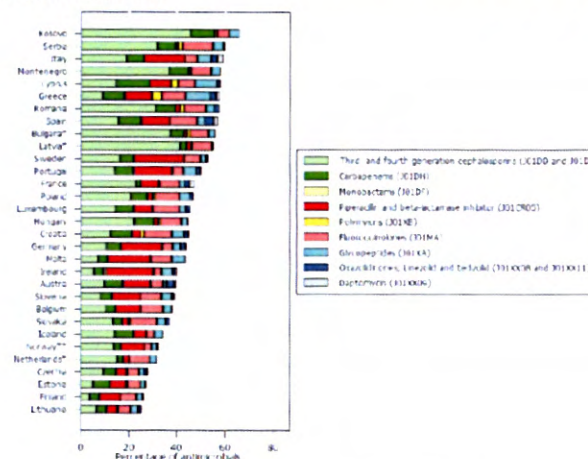

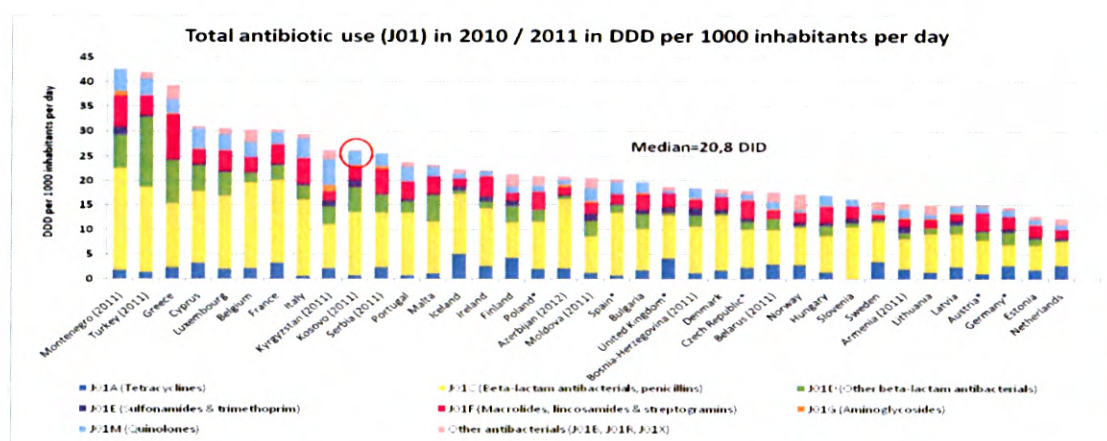
Figure 73. Distribution of broad-spectrum antibacterials among all antibacterials for systemic use (ATC group J01) used in acute care hospitals on the day of the PPS, by country and group at 4th ATC level, ECDC PPS 2022–2023

Grafiku 2. Shpërndarja e antibiotikëve të spektër të gjerë të antibiotikëve sistematikë

Që nga viti 2009, Kosova ka bashkëpunuar me BE-në dhe ECDC-në për adresimin e RAM, duke zbatuar dy plane veprimi, përfshirë të parin 2011-2015 (me realizueshmëri prej 79%) dhe të dytin 2019-2022 (49% i realizuar për shkak të pandemisë COVID-19). RAM është integruar në Ligjin për Parandalimin dhe Kontrollin e Sëmundjeve Ngjitëse (2023), ndërsa MSh ka miratuar udhëzuesin për përdorimin e antibiotikëve në kujdesin parësor dhe ka përfshirë qasjen

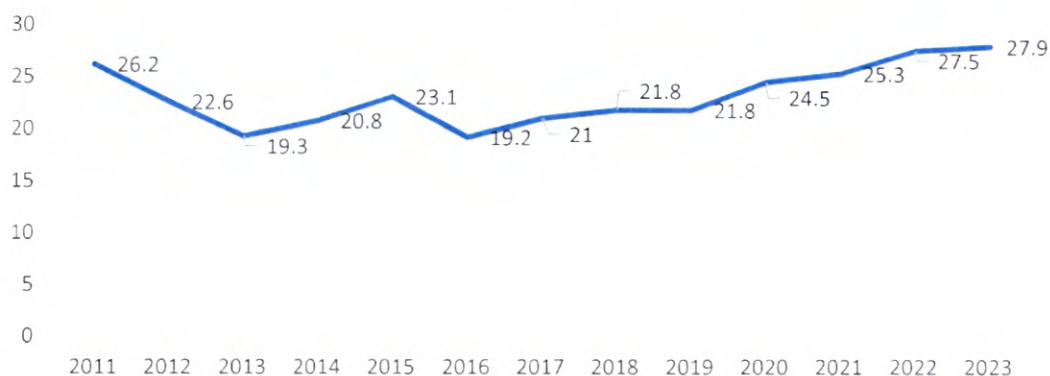
AWaRe të OBSH-së në Listën e Barnave Esenciale. Investimet më të mëdha ndonjëherë në laboratorët e mikrobiologjisë (1.2 milion €) kanë rritur ndjeshëm kapacitetet diagnostike. Aktivitetet përfshijnë edukimin universitar dhe vetëdijesimin për fëmijët e shkollave fillore (përmes platformës “E-bug”), partneritete ndërkombëtare, pjesëmarrje në projekte si ICARS dhe ngritje të kapaciteteve në sekuencim, kontroll infeksionesh dhe qasjen “One Health”. Megjithatë, mbetet problem i pazgjidhur shitja e antibiotikëve pa recetë, e ndaluar ligjërisht që nga 2010 dhe mbipërdorimi i ceftriaksonit. Kosova është pjesë e rrjeteve të OBSH-së për mbikëqyrjen e konsumit të antibiotikëve dhe ka raportuar të dhëna që nga 2011, me konsum total prej 26.4 DID (asokohe e dhjeta në Evropë), ku penicilinat përbëjnë 48.7% të përdorimit, të ndjekura nga beta-laktamikët tjerë, kinolonet dhe makrolidet.

Grafiku 3. Përdorimi total i antibiotikëve

Publikimi pasues pesëvjeçar tregoi se Kosova uli konsumin e antimikrobikëve me rreth 25% (20.1 DID), por pandemia COVID-19 shkaktoi rritje të madhe të keqpërdorimit të tyre në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor, shpesh edhe pa indikacione klinik – përshkrimi i antibiotikëve ishte 9 herë më i lartë se prevalenca e bashkë-infeksioneve bakteriale (74.6% kundrejt 8.6%). Gjatë pandemisë, përdorimi i azitromicinës në kujdesin parësor u rrit 7 herë, ndërsa i imipenemit në spitale 12 herë, madje duke u përshkruar edhe në kujdesin parësor. Që nga viti 2020, konsumi total i antibiotikëve është rritur përsëri, duke arritur në 27.9 DID në vitin 2023, me ulje të përqindjes së antibiotikëve të grupit “Access” dhe rritje të atyre me potencial më të lartë për zhvillimin e rezistencës. Kosova është pjesë e CAESAR që nga 2014, duke raportuar të dhëna për mostra invazive (hemokulturat dhe lëngu trunoshpinor). Në Kosovë është raportuar edhe prani e lartë e gjeneve të rezistencës ndaj karbapenemeve.

Grafiku 4. Trendi i konsumit të antibiotikëve në Kosovë
DID 2011-2023

Disa nga faktorët që kontribuojnë në përhapjen e rezistencës antimikrobike nuk mund të ndikohen fuqishëm nga veprimet e Qeverisë së Kosovës, si përhapja ndërkombëtare e baktereve rezistente përmes udhëtimeve dhe tregtisë, prania natyrore e gjeneve të rezistencës në mjedis, evolucioni natyror i mikroorganizmave dhe ndikimi i faktorëve socio-ekonomikë globalë. Po ashtu, disa çështje janë jashtë fushëveprimit të këtij dokumenti strategjik, pasi adresohen në politika të tjera sektoriale, si siguria ushqimore, kontrolli i ndotjes mjedisore nga industri të ndryshme, parandalimi dhe kontrolli i sëmundjeve ngjitëse të tjera jo të lidhura me RAM, si dhe shëndeti i bimëve dhe përdorimi i pesticideve.

Qeveria e Kosovës ka ndërmarrë masa kyçe për adresimin e RAM, duke krijuar struktura kombëtare për RAM dhe PKI, ka miratuar PSO për infeksionet kryesore spitalore, ka investuar në laboratorët e mikrobiologjisë dhe ka fuqizuar divizionin për RAM/PKI brenda SHSKUK. Adresimi i RAM në kujdesin parësor aktualisht po mbulohet nga granti i projektit të fituar nga ICARS, që përfundon në shkurt 2027. Disa fonde të siguruar nga MSh po përdoren për përmirësimin e mbikëqyrjes laboratorike, trajnimin e personelit, ngritjen e kapaciteteve multisektoriale sipas qasjes “Një Shëndet” dhe investime në teknologji diagnostike. Në aspektin ligjor është miratuar gjithë korniza ligjore që adreson qasjen “Një Shëndet” të RAM, infeksioneve spitalore dhe sigurisë së pacientit.

Partnerët zhvillimorë mbështesin Kosovën në adresimin e RAM përmes asistencës teknike, financimit të projekteve (p.sh. granti i ICARS për kujdesin parësor dhe Banka Botërore në trajnimin e stafit shëndetësor për kontrollin e infeksioneve), ngritjes së kapaciteteve laboratorike, përmirësimit të mbikëqyrjes dhe harmonizimit të legjislacionit me standardet ndërkombëtare.

Shoqëria civile kontribuon me fushata ndërgjegjësimi, edukim në komunitet e shkolla, monitorim të transparencës institucionale dhe nxitje të pjesëmarrjes qytetare në politikat për RAM.

Të gjitha aktivitetet kryesore të planifikuara parashikohen të përfshihen në programet e ardhshme për financim, me synim adresimin e plotë dhe të koordinuar të sfidës së rezistencës antimikrobike në të gjitha sektorët.

Infeksionet e fituara gjatë ofrimit të kujdesit shëndetësor

Infeksionet e fituara gjatë kujdesit shëndetësor (IKSh) përbëjnë rrezik serioz për pacientët, veçanërisht në repartet e kujdesit intensiv dhe kirurgjisë. Në Kosovë, pas rasteve të para me NDM-1 në vitin 2011, u miratua UA 05/2011 për parandalimin e infeksioneve spitalore, por zbatimi në praktikë ka qenë i kufizuar. Studimet e ECDC treguan prevalencë 4.6% të IKSh (më e lartë në QKUK – 5.8%), me pneumoninë si infeksionin më të shpeshtë dhe bakteret gram-negative si shkaktarë dominues. Kosova ka një nga raportet më të ulëta të infermierëve të kontrollit të infeksioneve në Evropë (1:500 shtretër) dhe mungesa në zbatimin e strategjive si higjiena e duarve. Sfida kryesore përfshijnë mungesën e trajnimeve të akredituara, resurseve të mjaftueshme dhe mbikëqyrjes standarde. Megjithatë, PKI dhe RAM janë tashmë pjesë e Ligjit për Parandalimin e Sëmundjeve Ngjitëse, Udhëzimit Administrativ për siguri të pacientit dhe infeksioneve që merren gjatë kujdesit shëndetësor dhe Planit të Veprimit për Siguri Shëndetësore (2024).

Spektori veterinar

Spektori veterinar në Kosovë, i udhëhequr nga Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUVK), ka zbatuar kontrole mbi preparatet mjekësore veterinarë (PMV) që nga viti 2006, përfshirë substancat antibakteriale dhe ato të ndaluara si promotorë të rritjes, por nuk ka pasur ende një sistem të monitorimit sistematik të përdorimit të antibiotikëve dhe RAM. Raportet e ECDC tregojnë mungesë të dhënash për monitorimin e rezistencës dhe konsumit të antimikrobikëve në shëndetin e kafshëve dhe sigurinë ushqimore, duke pamundësuar vlerësimin e barrës reale dhe të efikasitetit të masave parandaluese. Kapacitetet laboratorike ekzistuese kërkojnë avancime për t'u përafuar me standardet e BE-së, ndërsa riaktivizimi i planit për kontrollin e Salmonelës shihet si hap fillestar për ndërtimin e një sistemi mbikëqyrës. Veterinerët dhe fermerët kanë njohuri të kufizuara mbi RAM dhe shpesh përdorin antimikrobikë me spektër të gjerë, përfshirë barna kritike për njerëzit, disa prej të cilëve janë të ndaluara në BE. Mungesa e kornizës ligjore për përshkrimin e PMV, shitja pa recetë dhe mungesa e regjistrave të fermave e bëjnë të vështirë mbledhjen e të dhënave sipas specieve. Një pikënisje praktike mund të jetë mbledhja e të dhënave mbi shitjet me pakicë, ndërsa bashkëpunimi ndërsektorial sipas qasjes “Një Shëndet” mbetet thelbësor për përmirësimin e kontrollit të RAM.

Roli i mjedisit në RAM

Vitet e fundit, mjedisi është njohur si komponent thelbësor në përhapjen e RAM, duke u bërë pjesë e pandashme e qasjes “Një Shëndet”. Kosova mori pjesë në një hulumtim global të koordinuar nga OBSH dhe Universiteti Teknik i Danimarkës, i cili analizoi gjenet e rezistencës në ujërat e kanalizimeve të 60 kryeqyteteve në botë. Në Prishtinë u identifikuan 408 gjene të ndryshme të rezistencës, me *aadA* dhe *aac{6}-aph{2}* si më të përhapurat. Studimet e Universitetit të Prishtinës zbuluan gjithashtu praninë e eritromicinës në burimet e ujit të pijshëm në sasi të matshme. Këto gjetje theksojnë se mikroorganizmat dhe gjenet e rezistencës qarkullojnë vazhdimisht mes njerëzve, kafshëve dhe mjedisit, përmes kontaktit të drejtpërdrejtë, ushqimit, sektorëve shëndetësorë dhe bujqësisë. Për këtë arsye, trajtimi i RAM kërkon një qasje të integruar shumësektoriale, duke lidhur shëndetin e njerëzve, kafshëve, bimëve dhe mjedisit, siç parashihet në planin kombëtar të veprimit për RAM në Kosovë.

4.1. SWOT Analiza

PËRPARËSITË	MANGËSITË
▪ MSh ka krijuar strukturën nacionale në përballjen me RAM dhe ka zbatuar dy plane veprimi ▪ RAM është pjesë e kornizës ligjore ▪ Ekziston rrjeti i laboreve publike të mikrobiologjisë për mbikqyrjen e RAM ▪ Testimi i ndjeshmërisë ndaj antimikrobikëve është standardizuar sipas EUCAST ▪ Pjesëmarrje në programet e sigurimit të jashtëm të cilësisë nga Britania e Madhe ▪ Laboratori referent ka kapacitete për diagnozë dhe tipizim molekular ▪ Statuti i ri i SHSKUK e fuqizon divizionin që merret me RAM	▪ Shitja e antibiotikëve pa recetë të mjekut ▪ Plan i Veprimit për Rezistencë Antimikrobike (RAM) nuk ka pasur komponenten mjedisore ▪ Mbështetje e pamjaftueshme financiare për zbatimin e aktiviteteve të RAM ▪ Mungesa e rregullativës ligjore për përdorimin e antibiotikëve në sektorin e veterinarisë ▪ Monitorimi dhe evaluimi joefektiv i aktiviteteve të RAM ▪ Njohuri të pamjaftueshme të popullatës dhe punonjësve shëndetësorë për RAM ▪ Barrierat kulturore, qëndrimet dhe praktikën e popullatës në përdorimin racional të antibiotikëve ▪ Mungesa e mbikqyrjes sistematike të rezistencës antimikrobike dhe përdorimit të tyre ▪ Shfrytëzim i pamjaftueshëm i shërbimeve të diagnostikës mikrobiologjike ▪ Komunikimi i pamjaftueshëm ndërmjet mikrobiologëve dhe klinikistëve ▪ Mungesa e raportimit të rregullt publik në nivel kombëtar ▪ Mungesa e një sistemi të alarmimit për patogjenët me rezistencë kritike ▪ Në sektorin veterinar s'ka mbikqyrje të RAM ▪ Mungesa e mbikqyrjes aktive të kolonizimit asimptomatik me mikrobe multirezistente në spitale ▪ Mungesa e PKA dhe trajnimit të vazhdueshëm të punonjësve shëndetësorë ▪ Mungesa e udhërrëfyesve klinik për përdorimin e antibiotikëve në spitale ▪ Keqpërdorimi masiv i ceftriaksonit në kujdesin parësor ▪ Përdorim i tejzgatur i antibiotikëve para intervenimeve kirurgjikale ▪ Marketing i pakontrolluar komercial i antibiotikëve nga industria farmaceutike ▪ Mungesa e mbështetjes për kërkime në fushën e RAM, duke përfshirë studimet e sjelljes, mikrobiologjinë molekulare dhe sekuecimin e tërë gjenomit të bakteve
MUNDËSITË	KËRCËNIMET
▪ Përkushtim i lidershit politik për të adresuar RAM ▪ Partneritetet globale me organizatat ndërkombëtare (ECDC, OSH, ICARS, AQH) ▪ Zhvillimi i veglave të reja diagnostike dhe strategjive parandaluese që vijnë nga inovacionet dhe kërkimi shkencor ▪ Adoprimi i teknologjive të reja për të përmirësuar mbikqyrjen (sekuencimi i gjenomit, AI për analizën e të dhënave, dixhitalizimi i monitorimit) ▪ Përmirësimi i programeve të edukimit dhe trajnimit për ofruesit e kujdesit shëndetësor dhe publikun mbi rezistencën ndaj antibiotikëve dhe menaxhimin e tyre.	▪ Ndryshimet gjenetike tek patogjenët multirezistentë ndaj antibiotikëve ▪ Paqëndrueshmëria financiare ose restriksionet në financimin e shëndetit publik ▪ Mungesa e stabilitetit politik ▪ Krizat globale shëndetësore që largojnë vëmendjen dhe burimet nga RAM ▪ Vazhdimi i keqpërdorimit dhe mbipërdorimit të antibiotikëve në mjekësinë humane, bujqësi dhe blegtori ▪ Rritja e shkallës së udhëtimeve dhe tregtisë ndërkombëtare ▪ Interesat ekonomike të kompanive farmaceutike

5. OBJEKTIVAT

Objektiva strategjike e PV për RAM është ruajtja e shëndetit të njerëzve, kafshëve dhe mjedisit përmes qasjes holistike “Një Shëndet”.

Plani i veprimit dhe Qasja “Një Shëndet” përfshijnë këto katër shtylla programore:

I: Qeverisja dhe aspektet e qasjes “një shëndet” në rezistencën antimikrobike

II: Aspektet e mjekësisë humane të rezistencës antimikrobike

III: Shëndeti i kafsheve dhe aspektet e sigurisë së ushqimit në rezistencën antimikrobike

IV: Aspektet mjedisore të rezistencës antimikrobike

Secila shtyllë përmban objektivat dhe aktivitetet përkatëse, si në vijim:

Objektiva specifike 1: Zbatimi efektiv i qasjes “Një Shëndet” të RAM

- Fuqizimi i qeverisjes për RAM në të gjitha nivelet institucionale dhe sektoriale;
- Rritja e bashkëpunimit ndërmjet sektorëve të shëndetit të njerëzve, shëndetit të kafshëve/sigurisë së ushqimit dhe mjedisit për adresimin e RAM
- Sigurimi i fondeve të qëndrueshme për të mbështetur zbatimin e aktiviteteve të PV për RAM;
- Përgatitja dhe zbatimi i Planit për Monitorim dhe Vlerësim (M&V) për të përcjellur zbatimin e PV për RAM;

Objektiva specifike 2: Forcimi i kapaciteteve, sistemeve dhe praktikave në mjekësinë humane për parandalimin dhe kontrollin e RAM

2.1. Rritja e kapaciteteve dhe përmirësimi i cilësisë së shërbimeve të laboratorëve të mikrobiologjisë

- Rritja e kapaciteteve testuese të laboratorëve të mikrobiologjisë;
- Rritja e shërbimeve të mikrobiologjisë që përdorin sistemin LIMS, raportimi i menjëhershëm i rezultateve kritike dhe përmirësimi i komunikimit ndërmjet mikrobiologëve dhe klinikistëve;
- Fuqizimi i kapacitetit diagnostikues të Laboratorit Nacional Referent (LNR) për mbikëqyrjen e RAM dhe për hulumtimin e shpërthimit të epidemive;
- Ngritja e cilësisë në diagnostikën mikrobiologjike të laboratorët publik dhe privat.

2.2. Krijimi dhe funksionalizimi i sistemit kombëtar të mbikëqyrjes së RAM

- Krijimi i sistemit nacional të mbikëqyrjes së RAM;

- Publikimi i raporteve kombëtare për RAM;
- Raportimi i mikrobeve patogjene me profile kritike të RAM;
- Zgjerimi i të dhënave të RAM nga laboratorët publik të mikrobiologjisë në rrjetin CAESAR.

2.3. Zbatimi i legjislacionit dhe zhvillimi i sistemeve të monitorimit për konsumimin dhe përshkrimin e antibiotikëve në spitale dhe KPSH

- Zbatimi i legjislacionit që ndalon shitjen e antibiotikëve pa recetë mjekësore;
- Krijimi i sistemit të monitorimit të konsumit të antibiotikëve në spitale duke përdorur të dhënat nga barnatoret spitalore;
- Fuqizimi i monitorimit të përshkrimit të antibiotikëve në kujdesin parësor shëndetësor.

2.4. Zgjerimi i programeve të përdorimit racional të antibiotikëve në të gjitha nivelet e kujdesit shëndetësor

- Kufizimi i përdorimit të ceftriaxonit në kujdesin parësor dhe rregullimi i marketingut të kompanive farmaceutike;
- Zbatimi i Programit të Kujdestarisë së Antibiotikëve (PKA) në të gjitha institucionet shëndetësore;
- Hartimi i udhërrëfyesve lokal për profilaksinë, diagnostikimin dhe trajtimin e infeksioneve në spitale.

2.5. Fuqizimi i praktikave të parandalimit dhe kontrollit të infeksioneve në institucionet shëndetësore

- Fuqizimi i praktikave të higjienës së duarve në të gjitha institucionet shëndetësore;
- Ngritja e kompetencave të stafit shëndetësor për PKI përmes trajnimeve;
- Rritja e numrit të stafit të PKI në spitale (një infermier i PKI për 250 shtretër);
- Përmirësimi i sistemit nacional të mbikëqyrjes së infeksioneve spitalore
- Koordinimi ndërmjet programeve të PKI dhe PKA;
- Reduktimi i përhapjes së mikroorganizmave rezistentë ndaj karbapenëve përmes identifikimit dhe menaxhimit të hershëm;
- Rritja e sigurisë dhe mbrojtjes shëndetësore të stafit shëndetësor përmes programeve kombëtare të imunizimit kundër sëmundjeve vaksinë-parandaluese.

2.6. Rritja e ndërgjegjësimit dhe forcimi i edukimit të vazhdueshëm për RAM dhe PKI për stafin shëndetësor dhe publikun

- Rritja e ndërgjegjësimit të stafit shëndetësor për RAM dhe PKI;

- Fuqizimi i edukimit të vazhdueshëm profesional përmes bashkëpunimit me shoqatat profesionale;
- Rritja e ndërgjegjësimit dhe edukimit të publikut mbi rreziqet e RAM dhe promovimi i përdorimit optimal të antibiotikëve;
- Planifikimi dhe zbatimi i ndërhyrjeve afatgjata të komunikimit për ndryshimin e sjelljes;
- Përmirësimi i efektivitetit të fushatave për RAM nëpërmjet vlerësimit të rregullt të ndikimit të tyre në popullatë.

2.7. Promovimi i kërkimit shkencor dhe nxitja e bashkëpunimit ndërkombëtar në fushën e RAM

Objektiva specifike 3: Fuqizimi i zbatimit të masave kundër RAM në sektorin e shëndetit të kafshëve dhe sigurinë e ushqimit

- 3.1. Forcimi i kapaciteteve institucionale në AUVK për adresimin e RAM dhe promovimin e përdorimit racional të antibiotikëve tek kafshët
- 3.2. Përmirësimi i mbikëqyrjes së RAM në sektorin e shëndetit të kafshëve dhe sigurisë së ushqimit
 - Fuqizimi i kapaciteteve laboratorike në Laboratorin e Shëndetit të Kafshëve në fushën e bakteriologjisë dhe testimit të RAM;
 - Rritja e cilësisë së testimit përmes akreditimit ISO 17025 nga një institucion akreditues i pranuar nga BE;
 - Krijimi i një sistemi mbikëqyrës për RAM në prodhimin e ushqimit të kafshëve dhe ushqimeve duke rifilluar Planin e Kontrollit të Salmonellës.
- 3.3. Zhvillimi dhe zbatimi i sistemeve për monitorimin e shitjes dhe përdorimit të antibiotikëve tek kafshët
 - Modernizimi i statistikave bujqësore dhe sistemeve të menaxhimit në ferma dhe objektet e prodhimit të kafshëve;
 - Priorizimi dhe zhvillimi i një sistemi për mbledhjen e të dhënave mbi shitjet e antimikrobikëve për përdorim tek kafshët, duke krijuar një bazë nismëtare për krahasim;
 - Zbatimi i metodologjisë së PCU për të raportuar të dhënat mbi Shitjet në marrëveshje me Rregulloren e Produkteve Mjekësore Veterinare (Rregullorja (BE) 2019/6).
- 3.4. Zbatimi i praktikave dhe legjislacionit për përdorimin e përgjegjshëm të antimikrobikëve në sektorin veterinar

- Përditësimi dhe zbatimi i legjislacionit për përdorimin e përgjegjshëm të antimikrobikëve në sektorin e prodhimit ushqimor sipas rregullores së BE-së 2019/6 ;
 - Sigurimi i përdorimit të përgjegjshëm të VMP përmes inspektimeve të integruara mbi shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve;
 - Përafrimi i legjislacionit të Kosovës me legjislacionin e BE-së për ndalimin e përdorimit të antimikrobikëve si promotorë të rritjes së kafshëve ose të rritjes së rendimentit;
 - Hartimi i legjislacionit për tërheqjen nga tregu të antibiotikëve, të cilët nuk lejohen në BE.
- 3.5. Fuqizimi i edukimit dhe ndërgjegjësimit për përdorimin racional të antimikrobikëve tek veterinerët, fermerët dhe akterët e tjerë relevantë
- Ndërgjegjësimi i zyrtarëve dhe veterinerëve për përdorimin optimal të antimikrobikëve, me fokus të veçantë tek barnat me rëndësi kritike (CIA) dhe rritja e ndërgjegjësimit për pasojat e përdorimit të tepërt të tyre;
 - Aktivitete për ndërgjegjësim.

Objektiva specifike 4: Fuqizimi i zbatimit të masave kundër RAM në sektorin e shëndetit mjedisor

- 4.1. Zbatimi i Direktivës së BE-së për Ujërat dhe legjislacionin tjetër përcjellës;
- 4.2. Ndërtimi i kapaciteteve për monitorimin e antimikrobikëve, baktereve rezistente dhe gjeneve rezistente në mjedis;
- 4.3. Ulja e ndotjes mjedisore dhe rreziqeve të shëndetit publik që lidhen me asgjësimin e gabuar të barnave të papërdorura;
- 4.4. Rritja e ndërgjegjësimit për të reduktuar ndotjen nga RAM, duke mbrojtur shëndetin publik dhe mjedisin.

Synimet kryesore të PV për AMR deri në vitin 2028 janë:

- Korniza ligjore që ndalon shitjen e antibiotikëve pa recetë të mjekut nëpër barnatoret e Kosovës, të zbatohet 100%.
- Konsumi total i antibiotikëve të njerëzimit, i matur në Doza Ditore të Definuar (DDD) për 1,000 banorë në ditë, të reduktohet me 12%, krahasuar me nivelin bazë të vitit 2023.
- Të paktën 70% e antibiotikëve të përdorur të jenë nga grupi "Access", në përputhje me klasifikimin AWaRe (Access, Watch, Reserve).
- Rritja e stafit të infermierëve të kontrollit të infeksionit për të përmbushur standardin evropian prej 1 infermier për 250 shtretër spitali.

- Rritja për 15% e nivelit të njohurive për RAM te publiku dhe profesionistët shëndetësorë, duke u bazuar në rezultatet e sondazhit të parë Eurobarometer të vitit 2017.
- Incidenca totale e infeksioneve të sistemit të qarkullimit të gjakut të shkaktuara nga bacilet Gram negative të mbahet në nivelin bazë të vitit 2023.
- Të ndalohet përdorimi i antibiotikëve si promotorë të rritjes te kafshët bujqësore.
- Reduktimi i ndotjes mjedisore dhe rreziqeve për shëndetin publik përmes monitorimit dhe menaxhimit të përgjegjshëm të antimikrobikëve

6. ARANZHIMET E ZBATIMIT, MONITORIMIT DHE RAPORTIMIT

Zbatimi i Planit të Veprimit për RAM do të koordinohet nga Ministria e Shëndetësisë, në rolin e institucionit bartës, në bashkëpunim të ngushtë me institucionet kyçe përfshirë Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe Ministrinë e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës si dhe me institucionet e tjera vartëse. Çdo institucion do të ketë përgjegjësi të qarta në zbatimin e aktiviteteve të përcaktuara në plan, të formalizuara përmes një matrice të detyrave dhe afateve.

Monitorimi i zbatimit do të bëhet në baza të rregullta, të paktën një herë në gjashtë muaj, përmes mbledhjes dhe analizimit të të dhënave të performancës sipas treguesve të përcaktuar në plan. Institucionet përgjegjëse do të raportojnë progresin te Ministria e Shëndetësisë, e cila do të konsolidojë raportet dhe do të përgatisë një raport gjashtëmuor dhe një raport vjetor mbi ecurinë e zbatimit. Raportet do të përfshijnë progresin për secilin aktivitet, sfidat e hasura dhe rekomandimet për përmirësim.

Rishikimi i ndërmjetëm i Planit të Veprimit do të realizohet në gjysmën e periudhës së zbatimit, për të vlerësuar përparimin, efektivitetin e ndërhyrjeve dhe nevojën për rishikime apo përshtatje të aktiviteteve. Vlerësimi përfundimtar do të bëhet në përfundim të periudhës së planifikuar, duke analizuar arritjen e objektivave strategjike dhe ndikimin në uljen e RAM.

Cikli i raportimit dhe procedurat e monitorimit do të harmonizohen me kërkesat e Udhëzimit Administrativ për hartimin dhe zbatimin e dokumenteve strategjike. Nëse parashikohen devijime nga ky cikël, ato do të arsyetohen dhe miratohen nga institucionet përkatëse. Gjithashtu, do të sigurohen burimet dhe kapacitetet e nevojshme njerëzore e teknike për monitorimin efektiv, duke garantuar transparencë dhe llogaridhënie gjatë gjithë procesit të zbatimit.

Realizimi i aktiviteteve për monitorimin dhe raportimin e zbatimit të Planit të veprimit për RAM 2025-2028, do të mundësoj sigurimin e të dhënave të bazuara në dëshmi lidhur me arritjen e objektivave të përcaktuara në këtë dokument. Qëllimi i monitorimit është ofrimi i raporteve lidhur me zbatimin e PV, sipas të dhënave zyrtare, të cilat do të shërbejnë për vendime të bazuara në dëshmi për MSh-në.

Sa i përket procesit të monitorimit, PV për RAM do të monitorohet nga grupi punues i emëruar nga Sekretari i përgjithshëm, ku raportimi bëhet në baza mujore përmes matricës së monitorimit.

Raporti i monitorimit të progresit, zbatimit dhe arritjeve të planit të veprimit do t'i prezantohet të gjitha institucioneve hisedare si dhe instancave përkatëse në baza të rregullta dhe kur është e nevojshme edhe publikut.

7. NDIKIMI BUXHETOR DHE ZBATIMI I PLANIT TË VEPRIMIT

FUSHËVEPRIMI	KOSTOJA €
I: Qeverisja dhe aspektet e qasjes “Një Shëndet” në rezistencën antimikrobike	87,920.00
II: Aspektet e mjekësisë humane në rezistencën antimikrobike	3,956,700.00
III: Shëndeti i kafshëve dhe aspektet e sigurisë së ushqimit në rezistencën antimikrobike	303,100.00
IV: Aspekti mjedisor i rezistencës antimikrobike	137,000.00
TOTALI	4,480,720.00

Bazuar në metodologjinë e kostimit të përcaktuar nga Zyra për Planifikim Strategjik, vlerësimi financiar i Planit të Veprimit për RAM përfshin analizën e detajuar të kostos së aktiviteteve për një periudhë trevjeçare. Vlerësimi paraqet koston totale të planit, të ndarë sipas viteve të zbatimit, duke ofruar një pasqyrë të qartë mbi nevojat financiare dhe shpërndarjen e tyre në kohë.

Kostot janë llogaritur në bazë të objektivave strategjike dhe specifike, duke u ndarë sipas klasifikimit ekonomik të shpenzimeve: mallra dhe shërbime, paga dhe mëditje, shpenzime kapitale dhe subvencione. Kjo ndarje mundëson identifikimin e komponentëve kryesorë të shpenzimeve dhe lehtëson planifikimin buxhetor për institucionet përgjegjëse.

Në pjesën e burimeve të financimit, plani përfshin buxhetin vjetor të Republikës së Kosovës, Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve (KASH), financimet e partnerëve zhvillimorë, fondet e Bashkimit Evropian, si dhe huat nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare (IFN). Përveç këtyre, janë përfshirë edhe grantet ekzistuese, si p.sh. granti i ICARS për adresimin e RAM në kujdesin parësor shëndetësor, i cili është i siguruar deri në shkurt 2027.

Kjo qasje e strukturuar siguron që zbatimi i planit të mbështetet në një bazë të qëndrueshme financiare, duke garantuar realizimin e objektivave të përcaktuara dhe efektivitetin afatgjatë të masave kundër RAM.

Ndikimi buxhetor dhe zbatimi i Planit të veprimit për RAM përfshinë menaxhimin e burimeve financiare dhe organizimin e aktiviteteve që janë thelbësore për implemtimin e suksesshëm të tij. Këto dy komponente janë ngusht të lidhura më vetë dhe ndikojnë në sigurimin e efektivitetit dhe qëndrueshmërisë së Planit të veprimit.

Ndarja e buxhetit sipas kategorive

Kategoria	Shuma (€)	%
Mallra dhe shërbime	2,016,324	45
Paga dhe mëditje	537,686.40	12
Shpenzime kapitale	1,344,216	30
Subvencione	582,493.60	13
Totali	4,480,720	100

PLANI I VEPRIMIT PËR 2025 - 2028						
Objektiva strategjike		Indikatori (-ët) për matjen e arritjes së objektivit		Baza 2024	Caku 2025	Caku 2026
Ruajtja e shëndetit të njerëzve, kafshëve dhe mjedisit përmes qasjes “Një Shëndet”		%		%	%	%
Objektiva specifike 1		Indikatori (-ët) për matjen e arritjes së objektivit		Baza 2024	Caku 2025	Caku 2028
Zbatimi efektiv i qasjes “Një Shëndet” të RAM		Numri i stafit të rekrutuar në sekretarinë administrative		0	2	2
		Takimet e rregullta të KKRA		1	2	6
		Takimet vjetore ndërsektoriale		0	1	3
		Plani i publikuar i Monitorimit dhe Evaluimit për RAM		0	1	1
		Raportet e publikuara vjetore		0	1	3
Aktivitetet	Afati i zbatimit	Kostoja totale	Burimi i financimit	Institucioni udhëheqës	Institucioni mbështetës	Produkti
1.1. Krijimi i sekretarisë për të ofruar mbështetje administrative (rekrutimi i stafit administrativ)	2025	44,100.00	BK	MSH	MMPHI, MBPZHR, Donatorët	Sekretariati funksional me stafin e rekrutuar
1.2. Mbajtja e takimeve të rregullta të KKRA	2025-2028	2,820.00	BK	MSH	KKRA	Takimet e rregullta dhe numri i procesverbaleve të mbledhjes sipas ToR
1.3. Organizimi i takimeve vjetore me të gjithë sektorët	2026-2028	2,700.00	BK	MSh	MMPHI, MBPZHR, Donatorët	Raporti i takimit vjetor i publikuar në veb faqet e MSH, MBZHR dhe MMPHI

1.4. Hartimi i raportit të përbashkët vjetor ndërsektorial	2026-2028	3,300.00	BK	MSh	MMPHI, MBPZHR, Donatorët	Raportet e publikuara vjetore
1.5. Krijimi dhe trajnimi i ekipit për M&E sipas standardeve ndërkombëtare	2025	10,000.00	BK	MSh	MMPHI, MBPZHR, Donatorët	Stafi i trajnuar në secilin sektor
1.6. Hartimi i planit për M&E dhe rishikimi periodik i zbatimit të PV	2026-2028	20,000.00	BK, Donatorët	MSh	MMPHI, MBPZHR, Donatorët	Plani për M&E i publikuar bashkë me raportet tremujore të performancës
	Subtotali	82,920.00				
Objektiva specifike 2		Indikatori (-ët) për matjen e arritjes së objektivit		Baza 2024	Caku 2025	Caku 2028
Forcimi i kapaciteteve, sistemeve dhe praktikave në mjekësinë humane për parandalimin dhe kontrollin e RAM		Zbatimi i kornizës ligjore që ndalon shitjen e antibiotikëve pa recetë të mjekut nëpër barnatoret e Kosovës, të zbatohet 100%		70%	80%	100%
		Konsumi total i antibiotikëve të njerëzit, i matur në Doza Ditore të Definuar (DDD) për 1,000 banorë në ditë, të reduktohet me 12%, krahasuar me nivelin bazë të vitit 2023		27.9 DID	26 DID	24.6 DID
		Rritje e përdorimit të antibiotikëve të grupit "Access", në përputhje me klasifikimin AWaRe (Access, Watch, Reserve)		51%	60%	70%
		Numri i laboratorëve të mikrobiologjisë që raportojnë në CAESAR		2	4	6
		Numri i spitaleve që zbatojnë programet e kujdestarisë së antibiotikëve		0	3	8
		Numri i QKMF që zbatojnë programet e kujdestarisë së antibiotikëve		0	12	29
		Ulje e përqindjes së përshkrimit të ceftriaxonit në kujdesin parësor me 30%		24%	20%	16.8%

		Rritja e stafit të infermierëve të PKI kontrollit të infeksionit për të përmbushur standardin evropian prej	1 infermier për 500 shtretër spitali	1 infermier/ 250 shtretër spitali	1 infermier/ 250 shtretër spitali	
		Rritja e njohurive për RAM te publiku dhe profesionistët shëndetësorë	Sondazhi i parë i Eurobarometrit	-	Rritje me 15% e njohurive të RAM	
		Punime shkencore të ndërlidhura me RAM/PKI të publikuara në revista me recension ndërkombëtar	2	4	8	
Aktivitetet	Afati i zbatimit	Kostoja totale	Burimi i financimit	Institucioni udhëheqës	Instucioni mbështetës	Produkti
2.1. Përditësimi, shpërndarja, zbatimi dhe monitorimi i përdorimit të “Doracakut të mostrimit në mikrobiologjinë klinike”	2025-2028	8,500.00	BK	MSH /IKSHPK	Versioni i vjetër i manualit (2017)	Doracaku i mostrimit në mikrobiologjinë klinike i përditësuar, i miratuar dhe i shpërndarë në të gjitha institucionet relevante
2.2. Prokurimi dhe instalimi i pajisjeve të reja laboratorike për të përmirësuar kapacitetin e testimit në mikrobiologji	2025-2027	1,644,000.00	BK	MSh	IKSHPK, SHSKUK, Donatorët	Pajisjet e reja të instaluar dhe funksionale në institucionet relevante
2.3. Zbatimi i testimit në Pikën e Kujdesit shëndetësor (POCT) në kujdesin parësor dhe Emergjencë (Testi i Shpejtë i Streptokokut dhe CRP)	2025-2028	750,000.00	BK	MSh	SHSKUK, KPSH	Shërbimi i testimit në Pikën e Kujdesit Shëndetësor (POCT) për Testin e Shpejtë të Streptokokut dhe CRP është funksional dhe i integruar në kujdesin

						parësor dhe emergjencë
2.4. Hartimi dhe zbatimi i programeve të trajnimit për klinikistët dhe stafin laboratorik mbi udhëzimet e reja të Kujdestarisë Diagnostike	2025-2028	30,000.00	BK	MSh	ShSKUK, IKSHPK, donatorët	Programet e trajnimit të hartuara dhe të zbatuara për klinikistët dhe stafin laboratorik
2.5. Trajnime të rregullta për mikrobiologët dhe laborantët mbi rekomandimin më të fundit për AST bazuar në botimin e fundit të EUCAST	2026-2028	15,000.00	BK, Donatorët	MSh	IKSHPK/SHSKUK	Trajnime të rregullta për mikrobiologët dhe teknikët mbi AST sipas botimit më të fundit të EUCAST, me dokumentim të materialeve, pjesëmarrësve dhe vlerësimeve
2.6. Mbajtja e takimeve të rregullta ndërdisiplinore dhe vizitave të përbashkëta nëpër spitale	2025-2028	-	-	MSh	SHSKUK, IKSHPK	Takime ndërdisiplinore dhe vizita të përbashkëta në spitale të mbajtura rregullisht, të dokumentuara me procesverbale dhe raporte
2.7. Kryerja e auditimeve të rregullta për respektimin e udhëzimeve të mostrimit dhe dhënia e komenteve	2026-2028	10,000.00	BK	IKSHPK	Laboratori Referent për RAM	Auditime të rregullta për zbatimin e udhëzimeve të mostrimit, me raporte dhe komente të dokumentuara

për ofruesit e kujdesit shëndetësor						
2.8. Mbledhja dhe publikimi i të dhënave kombëtare për rrjetin e laboratoreve CAESAR për izolatet invazive, dhe shtimi i mostrave joinvazive	2025-2028	10,000.00	BK	IKSHPK	SHSKUK	Të dhënat kombëtare të mbledhura dhe të publikuara për rrjetin e laboratoreve CAESAR mbi izolatet invazive dhe rritje e mostrave joinvaziv
2.9. Hartimi dhe zbatimi i protokolleve për raportimin e menjëhershëm të rezultateve kritike	2025-2028	15,000.00	BK	IKSHPK	SHSKUK	Protokollet për raportimin e menjëhershëm të rezultateve kritike të hartuara, miratuara dhe të zbatuara në të gjitha laboratorët përkatës
2.10. Vlerësimi i nevojave për diagnostikë molekulare (përfshirë Whole Genome Sequencing) në Laboratorin Referent për RAM	2025	10,000.00	BK, Donatorët	MSh	IKSHPK	Raport vlerësimi me rekomandime të detajuara mbi nevojat për diagnostikë molekulare në Laboratorin Referent për RAM
2.11. Rritja e kapaciteteve të Laboratorit Referent (NRL) në teknologjitë molekulare, bazuar në vlerësimin e nevojave	2026	50,000.00	BK, Donatorët	MSh	IKSHPK	Kapacitetet e LRK të rritura në teknologjitë molekulare, sipas vlerësimit të nevojave, të dokumentuara me

						pajisjet e instaluara dhe stafin e trajnuar
2.12. Ngritja e kapaciteteve për WGS dhe Bioinformatics për hulumtimin e shpërthimit të epidemive dhe karakterizimin e trendeve të RAM	2026 deri në 2027	50,000.00	BK	IKSHPK, MSH donatorë	IKSHPK	Kapacitetet për WGS dhe bioinformatikë të ngritura në funksion të hetimit të shpërthimeve epidemike dhe karakterizimit të trendeve të RAM
2.13. Përgatitja dhe zbatimi i Procedurave Standarde Operative për hetimin e shpërthimit të epidemive dhe reagimin	2026-2028	10,000.00	BK	MSh	IKSHPK/SHSKUK	PSO për hetimin dhe reagimin ndaj shpërthimeve epidemike janë përgatitur, miratuar dhe zbatuar
2.14. Kryerja e trajnimeve të rregullta dhe ushtrimeve simuluese për stafin e NRL dhe departamentin përkatës (Epi, IPC etj.), në identifikimin dhe raportimin e shpejtë të agjentëve infektivë	2027	20,000.00	BK, Donatorët	IKSHPK, MSH donatorë	IKSHPK/SHSKUK	Trajnime dhe ushtrime simuluese të kryera, me evidencë të materialeve trajnuese, listave të pjesëmarrësve dhe raporteve të vlerësimit të performancës
2.15. Sigurimi i përditësimeve të rregullta, udhëzimeve dhe mbështetjes për të gjithë laboratorët mikrobiologjikë publikë	2026-2028	7,500.00	BK	MSh	IKSHPK	Udhëzime, përditësime dhe mbështetje të rregullta për të gjithë laboratorët mikrobiologjikë

e privatë nga NRL - RAM						
2.16. Pjesëmarrja në programin e sigurimit të cilësisë së jashtme dhe të brendshme	2026-2028	12,000.00	BK	MSh	IKSHPK, SHSKUK, OBSH	Certifikatat e pjesëmarrjes së laboratorëve në programet e sigurimit të cilësisë së jashtme dhe të brendshme
2.17. Aplikimi për akreditimin ISO 15189 për NRL - IKSHPK	2026-2028	50,000.00	BK	MSH, Donatorë	IKSHPK, KKRA	Çertifikimi ISO i dhënë nga trupi akreditues
2.18. Hartimi dhe zbatimi i kornizës për mbikqyrjen sistematike kombëtare të RAM	2025-2028	24,000.00	BK	MSh	IKSHPK, SHSKUK, KPSH	Korniza kombëtare për mbikqyrjen sistematike të RAM e hartuar, miratuar dhe e zbatuar
2.19. Publikimi dhe shpërndarja e raporteve vjetore kombëtare për RAM	2026 - 2028	4,500.00	BK	MSH, Donatorë	KKRA, IKSHPK, MMPHI, MBZHR	Raporti i publikuar për çdo vit
2.20. Raportimi i patogjenëve me profile kritike të rezistencës	2026-2028	5,200.00	BK	MSh	SHSKUK, IKSHPK	Raportet periodike mbi patogjenët me profile kritike të rezistencës të përgatitura
2.21. Hartimi dhe zbatimi i protokolleve për një reagim të shpejtë sapo të identifikohet një patogjen i raportueshem.	2026-2028	5,000.00	BK	MSH, Donatorë	KKRA, IKSHPK, SHSKUK	Protokollet e reagimit të shpejtë për patogjenët e raportueshëm janë përgatitur, miratuar dhe zbatuar

2.22. Përgatitja e laboratoreve rajonale në përmbushjen e kriterëve për raportim në CAESAR	2027-2028	0	-	MSH, OBSH	IKSHPK	Rritja e numrit të laboratorëve që raportojnë në CAESAR
2.23. Zbatimi i ligjeve që ndalojnë shitjen e antibiotikëve pa recetë duke rritur inspektimet, duke vendosur gjoba dhe duke ndërmarrë veprime të tjera rregullatore.	2025-2028	0	-	MSh	Inspektorati Shëndetësor, Oda e Farmacistëve	Raportet e inspektimeve të kryera, numri i gjobave të vendosura dhe masat rregullatore të ndërmarra
2.24. Vendosja e një procesi të rregullt monitorimi (mujoz ose tremujor) i të dhënave të përdorimit të antibiotikëve	2025-2028	0	-	MSh	SHSKUK	Numri i farmacive spitalore që ofrojnë të dhëna
2.25. Zbatimi i një sistemi softuerik në barnatoret e spitalëve për raportimin e përdorimit të antibiotikëve	2026-2028	500,000.00	BK	MSh	SHSKUK	Barnatoret spitalore që përdorin softuerin dhe raportimin e përdorimit të antibiotikëve
2.26. Monitorimi i përshkrimit të antibiotikëve në kujdesin parësor	2025-2028	0	ICARS	MSh	IKSHPK	Raportet e publikuara të përdorimit të antibiotikëve
2.27. Monitorimi i zbatimit të udhëzuesit të MSh mbi përdorimin e antibiotikëve dhe qasjen	2025 -2028	0	ICARS	MSh	IKSHPK, QKMF	Raportet mbi zbatimin e udhëzuesit të MSh

AWaRe në Listën e Barnave Esenciale						
2.28. Reduktimi i përdorimit të ceftriaxon në kujdesin parësor	2025 -2028	0	ICARS	MSH	IKSHPK, QKMF	Raportet mbi zbatimin e udhëzuesit të antibiotikëve të MSh
2.29. Hartimi i një kodi te sjelljes për kompanitë farmaceutike për të garantuar praktikën etike të marketingut dhe ndërgjegjësimin për RAM	2027	3,000.00	BK	MSH	AKPPM	Kodi i sjelljes i miratuar nga MSh
2.30. Zbatimi i programit të Kujdestarisë së Antibiotikeve në të gjitha spitalet dhe qendrat e kujdesit parësor shëndetësor	2025-2027	12,000.00	BK, ICARS	MSH, ICARS	IKSHPK, SHSKUK, QKMF	Programi i Kujdestarisë së Antibiotikëve i zbatuar në të gjitha spitalet dhe qendrat e KPSH
2.31. Përgatitja e procedurave dhe mekanizmave për monitorimin e praktikave të përshkrimit të antibiotikëve dhe vlerësimi i rregullt i efektivitetit të programeve të PKA në kujdesin parësor dhe spitale	2025- 2028	5,000.00	BK	MSH	IKSHPK, SHSKSUK, QKMF	Procedurat dhe mekanizmat për monitorimin e përshkrimit të antibiotikëve dhe vlerësimin e efektivitetit të PKA në kujdesin parësor dhe spitale janë krijuar dhe zbatuar

2.32. Përgatitja, zbatimi, monitorimi dhe auditimi i udhërrëfyesit lokal për trajtimin e infeksioneve specifike në spitale dhe trajnimi i stafit	2026	10,000.00	BK	MSH	KKRA, SHSKUK	Udhërrëfyesi lokal për trajtimin e infeksioneve specifike për spitale i përgatitur, i zbatuar dhe i monitoruar
2.33. Përgatitja, zbatimi dhe monitorimi i SOP për profilaksinë me antibiotikë para ndërhyrjeve kirurgjikale	2025	2,500.00	BK	MSH	SHSKUK	PSO i përgatitur, zbatuar dhe monitoruar në seclin spital të vendit
2.34. Edukimi, promovimi, monitorimi, raportimi dhe fëdbeku i përdorimit të xhelit alkoolik dhe përdorimit korrekt të dorezave	2025- 2028	5,000.00	BK	MSH	SHSKUK, QKMF	Programi për përdorimin e xhelit alkoolik dhe dorezave i zbatuar dhe i monitoruar, i dokumentuar me materialet edukative, raportet e monitorimit, evidencën e trajnimeve dhe fëdbekun e dhënë stafit shëndetësor
2.35. Sigurimi i vendosjes strategjike dhe mirëmbajtjes rutinore të dispenzerëve me solucione alkoolike në të gjitha pikat e kujdesit ndaj pacientit (hyrje/dalje dhomash,	2026-2028	25,000.00	BK	MSH	SHSKUK, IKSHPK, QKMF	Dispenserët me solucione alkoolike të vendosur në mënyrë strategjike në të gjitha pikat e kujdesit ndaj pacientit dhe të mirëmbajtur rregullisht

pranë shtratit dhe në zonat diagnostikuese)						
2.36. Trajnimi i stafit shëndetësor dhe stafit ndihmës për parimet e PKI	2026-2028	15,000.00	BK, Donatorët	MSh	SHSKUK, QKMF	Stafi shëndetësor dhe ndihmës i trajnuar mbi parimet e PKI
2.37. Zbatimi i UA 2024/4 për të siguruar që çdo spital të ketë të paktën një infermier për parandalimin dhe kontrollin e infeksionit (PKI) për 250 shtretër	2026-2028	70,000.00	BK	MSH	IKSHPK, SHSKUK	Spitalet kanë për çdo 250 shtretër nga një infermiere të kontrollit të infeksioneve
2.38. Krijimi i sistemit nacional të mbikqyrjes së infeksioneve spitalore	2026-2028	70,000.00	BK	MSh	SHSKUK, IKSHPK	Sistemi kombëtar i mbikqyrjes së infeksioneve spitalore i krijuar dhe funksional
2.39. Koordinimi adekuat ndërmjet programeve të kujdestarisë së antibiotikëve dhe kontrollit të infeksioneve	2026-2028	12,000.00	BK	MSH	SHSKUK, IKSHPK	Koordinimi ndërmjet programeve të KA dhe PKI
2.40. Pilotimi i protokolleve të skrinimit për patogjenët rezistentë në zona endemike dhe përmirësimi i PKI bazuar në këto rezultate	3,500.00	2027	BK	MSh	SHSKUK, IKSHPK	Protokollet e skrinimit për patogjenët rezistentë të pilotuara në zona endemike, të dokumentuara me procedurat e testuara, rezultatet e

						pilotimit dhe rekomandimet për zgjerim në nivel kombëtar
2.41. Imunizimi i punonjësve shëndetësorë me vakcina (hepatiti B, gripi, COVID-19)	0	2025-2028	BK	MSh	IKSHPK, SHSKUK, QKMF	Punonjësit shëndetësorë të imunizuar kundër sëmundjeve infektive të parandalueshme nga vaksinat
2.42. Përgatitja, akreditimi dhe zbatimi i programit të trajnimit për PKI dhe KA për stafin shëndetësor	2025- 2028	50,000.00	BK, Donatorët	MSh	OMK, SHSKUK, QKMF	Trajnimi i stafit
2.43. Bashkëpunimi me shoqatat profesionale shëndetësore për të diskutuar PKA dhe PKI si pjesë e aktiviteteve të tyre të vazhdueshme të zhvillimit profesional	2025 - 2028	0	-	MSH	OMK, shoqatat profesionale	Sesione mbi PKA dhe PKI të integruara në programet e zhvillimit profesional të vazhdueshëm (CME/CPD) të shoqatave profesionale shëndetësore
2.44. Përgatitja dhe lansimi i fushatave afatgjata në media për të ngritur ndërgjegjësimin	2025-2028	282,000.00	BK, Donatorët	MSh	IKSHPK, SHSKUK, QKMF, Donatorët	Fushatat afatgjata në media dhe online për ndërgjegjësimin e RAM dhe PKI

mbi përdorimin racional të antibiotikëve dhe PKI						
2.45. Kryerja e studimit të dytë kombëtar të EUROBAROMETER për RAM	2026	3,500.00	BK	MSH	IKSHPK	Raporti dhe publikimi shkencor në revistë shkencore
2.46. Përditësimi i materialeve edukative (përfshirë materialet e ECDC)	2026 - 2028	2,500.00	BK	MSH, SHSKUK	KKRA, IKSHPK	Materialet edukative të përditësuara
2.47. Realizimi i kërkimeve shkencore në fushat kryesore të mbikëqyrjes AMR, IPC dhe përdorimit optimal të antimikrobikëve	2025-28	120,000.00	BK, Donatorët	MSh	KKRA, IKSHPK, SHSKUK	Publikimet shkencore në revista ndërkombëtare
2.48. Organizimi i konferencës ndërkombëtare për RAM dhe PKI	2026-27	20,000.00	BK, Donatorët	MSh	KKRA	Konferencat ndërkombëtare për RAM dhe PKI të organizuara
2.49. Pjesëmarrja në takime ndërkombëtare për RAM dhe PKI	2025-28	5,000.00	BK	MSh	KKRA	Pjesëmarrja në takime ndërkombëtare për RAM dhe PKI e realizuar dhe e dokumentuar
2.50. Vizitat studimore në vendet e BE-së me zbatimin e suksesshëm të programeve One Health të RAM	2025-2027	10,000.00	BK	MSH	KKRA	Vizitat studimore të kryera me praktikat më të mira të identifikuara dhe rekomandimet e propozuara
SUBTOTALI		3,956,700.00				

Objektiva specifike 3		Indikatori (-ët) për matjen e arritjes së objektivit		Baza 2024	Caku 2025	Caku 2028
Fuqizimi i zbatimit të masave kundër RAM në sektorin e shëndetit të kafshëve dhe sigurinë e ushqimit		Përqindja e mostrave të testuara në përputhje me standardet e BE-së		0	30%	90%
		aboratori i Shëndetit të Kafshëve të arrijë akreditim ISO 17025		Pa akreditim		I akredituar
		Tërheqja nga tregu e 100% të antibiotikëve që janë të ndaluar sipas legjislacionit të BE-së		Nuk zbatohet	30%	100% zbatim i listës
		Numri i fermave të regjistruara në sistem (sipas llojit të kafshës)		-	100	600
		Numri i trajnimeve të organizuara dhe pjesëmarrësve (veterinerë dhe fermerë)			2/40	8/200
Aktivitetet	Afati i zbatimit	Kostoja totale	Burimi i financimit	Institucioni udhëheqës	Instucioni mbështetës	Produkti
3.1. Analizimi i gjendjes dhe burimeve brenda AUVK për të adresuar mangësitë në lidhje me RAM, në përputhje me procesin e integritetit në BE	Q4 2025	3,200.00	BK	MBPZHR	AUVK	Raporti i analizës së gjendjes dhe burimeve brenda AUVK mbi menaxhimin e AMR
3.2. Ngritja e burimeve njerëzore në AVUK me staf administrativ, laborantë, menaxherë të të dhënave dhe inspektorë veterinarë	2025-2026	6,000.00	BK	MBPZHR	AUV	Stafi i ri i rekrutuar
3.3 Rishikimi i kornizës ligjore për aktivitetet e AUVK për RAM në përputhje me rregulloret e BE-së	2026	3,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Aprovimi i Ligjit të Veterinarisë

3.4 Krijimi i një Grupi Teknik Punues për monitorimin e zbatimit të RAM	2025	2,400.00	BK	MBPZHR	AUV	Grupi Teknik i Punës për Zbatimin e Aktiviteve për Monitorimin e RAM i krijuar dhe funksional, i dokumentuar me vendimin zyrtar
3.5. Forcimi i kapacitetit të testimit bakteriologjik në labororet e AUVK dhe përafrimi i raportimit të AST me legjislacionin e BE-së përmes prokurimit të një platforme të automatizuar për MIC	2026-2028	70,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Laboratorët e AUVK të pajisur dhe funksionalë me platformë MIC, raportim i harmonizuar me BE
3.6. Zbatimi i WHONET dhe trajnimi i personelit të AUVK në përdorimin e tij	2025-26	18,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	WHONET i instaluar dhe funksional në labororet e AUVK, me personelin e trajnuar në përdorimin e tij
3.7. Analiza e situatës së sistemit të menaxhimit të cilësisë së laboratorit (LQMS) në laboratorin e AUVK	2026	5,000.00	BK	MBPZHR	AUV-	Raporti i vlerësimit të LQMS
3.8. Regjistrimi i laboratorit të AUVK në një program të akredituar EQA në	2025-2026	9,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Përmirësimi i performancës së testimit të RAM

RAM (PT EQA nga DTU EURL)						
3.9. Akreditimi ISO 17025:2019 nga një organizatë ISO 17011 ose organ anëtar i EA	2025-2027	3,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Certifikata e akreditimit ISO
3.10. Hartimi i udhëzimit administrativ për planin e kontrollit të Salmonelës	2026	1,000.00	BK	AUV/MBPZHR	AUVK	Plani I Salmonelës i miratuar me protokollet e monitorimit të RAM
3.11. Përgatitja ose përditësimi i Regjistrit të fermave në AUVK, duke përfshirë vendndodhjen gjeografike, madhësinë e tufës dhe të dhënat e ciklit të prodhimit	2026	12,500.00	BK	MBPZHR	AUVK	Regjistri i fermave në AUVK i përgatitur dhe i përditësuar
3.12. Zbatimi i mostrimit dhe testimit pilotues për planin e kontrollit të Salmonellës sipas BE	2025-2026	20,000.00	BK, Donatorët	MBPZHR	AUVK	Mostrimi dhe testimi pilotues për planin e kontrollit të Salmonellës i zbatuar sipas kriterëve të BE
3.13. Zbatimi i planit të kontrollit të Salmonellës	2026-2027	70,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Raporti i zbatimit të planit
3.14. Zhvillimi/përditësimi i Regjistrit për shpezet, gjedhët, dhitë, delet, derrat dhe zgjojet e bletëve sipas fermave të ndërmarrjeve dhe fermave private	2026-2028	10,000.00	BK	MBPZHR	AVUK, Agjencia e Statistikave e Kosovës	Regjistri për shpezet, gjedhët, dhitë, delet, derrat dhe zgjojet e bletëve i zhvilluar ose i përditësuar

3.15. Përgatitja e mekanizmave dhe procedurave për raportimin mujor dhe automatik të të dhënave të shitjeve nga distributorët në databazë	2026-2028	10,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Sistem funksional i raportimit mujor automatik të shitjeve Raporti vjetor i shitjeve
3.16. Krijimi i mekanizmit për shkëmbimin e të dhënave të importit me doganën për të vërtetuar të dhënat nga shitësit me shumicë	2025	3,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Mekanizmi për shkëmbimin e të dhënave të importit me doganën i krijuar dhe funksional
3.17. Zbatimi i raportimeve të rregullta i të dhënave të shitjeve nga tregtarët me shumicë dhe veterinerët duke përdorur metodologjinë e BE-PCU	2026-2026	9,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Raportet e të dhënave të shitjes me shumicë dhe veterinerëve
3.18. Përgatitja dhe publikimi në veb-faqen e AUVK e udhëzuesit shtetëror për përdorimin racional të antimikrobikëve në mjekësinë veterinare	2026	5,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Udhëzuesi i publikuar
3.19. Përafrimi i legjislacionit të Kosovës me Rregulloren (BE) 2019/6 lidhur me	2026	800.00	BK	MBPZHR	AUVK	Miratimi i legjislacionit të ri në përputhje të plotë me atë të BE-së

mbledhjen e të dhënave për vëllimin e shitjeve dhe përdorimin e produkteve medicinale te kafshët						
3.20. Trajnime të rregullta për inspektorët veterinarë dhe veterinerët për përdorimin racional të antibiotikëve	2026-2028	700,00	BK	MBPZHR	AUVK	Janë mbajtur trajnimet e rregullta për inspektorët veterinarë dhe veterinerët mbi përdorimin racional të antibiotikëve
3.21. Inspektimet e fermave, veterinerëve dhe shitësve me shumicë	2025	2,400.00	BK	MBPZHR	AUVK	Inspektimet e kryera rregullisht, të dokumentuara me raportet e inspektimeve, procesverbalet dhe masat korrigjuese të ndërmarra
3.22. Përgatitja e pyetësorit ose listës së kontrollit për inspektorin veterinar që do të përdoret për vlerësimin e praktikave më të mira për përdorimin e VMP-së, masat e biosigurisë për tërheqjen e trajtimit nga veterinerët privatë dhe qeveritarë, fermerët dhe	2025	1,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Pyetësori ose lista e kontrollit për inspektorët veterinarë e përgatitur dhe e standardizuar

përdoruesit përfundimtarë						
3.23. Tërheqja nga tregu e produkteve medicinale veterinarë antimikrobike (VMP) që nuk janë të autorizuar ose janë të ndaluara për përdorim në BE	2025	5,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Përafrimi me rregulloret e BE-së (Rregullorja e Mjekësisë Veterinarë (EU) 2019/6)
3.24. Zbatimi i inspektimit për monitorimin e ushqimit për kafshët	2025	200.00	BK	MBPZHR	AUVK	Inspektimet për monitorimin e ushqimit për kafshët të zbatuara rregullisht
3.25. Trajnimet për veterinerët	2025	2,500.00	BK	MBPZHR	AUVK	Trajnime për veterinarët të dokumentuara me programet dhe materialet trajnuese, listat e pjesëmarrësve dhe raportet e vlerësimit të njohurive
3.26. Takime profesionale-shkencore vendore e ndërkombëtare	2026-2027	15,000.00	BK, Donatorët	MBPZHR	AUVK	Takime profesionale-shkencore vendore dhe ndërkombëtare të zhvilluara dhe të dokumentuara me raportet përkatëse
3.27. Përgatitja e materialeve vetëdijësuese për RAM	2025	4,000.00	BK, Donatorët	MBPZHR	AUVK	Materialet e planifikuara të shpërndara me

(fletëpalosje, veb faqe në AUVK dhe materialeve tjera komunikuese)						sukses (fizike dhe dixhitale).
3.28. Organizimi i aktiviteteve specifike të ndërgjegjësimit dhe komunikimi gjatë Javës Botërore të Vetëdijësimit për Rezistencën Antimikrobike	2026-2028	10,000.00	BK, Donatorët	MBPZHR	MSh, AUVK	Aktivitete specifike të ndërgjegjësimit dhe komunikimit gjatë Javës së Vetëdijësimit për RAM të realizuara
3.29. Organizimi i takimeve me shoqatën e fermerëve dhe fermerët për përdorimin racional të antimikrobikëve	2025	2,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Takimet me shoqatën e fermerëve dhe vetë fermerët për përdorimin racional të antimikrobikëve të realizuara
3.40. Përkthimi i materialeve për rritjen e ndërgjegjësimit të RAM nga partnerët ndërkombëtarë (ECDC, OBSH, EURL-AR).	2025	7,000.00	BK	MBPZHR	AUVK	Materialet e përkthyer
Subtotali		303,100.00				
Objektiva specifike 4	Indikatori (-ët) për matjen e arritjes së objektivit			Baza 2024	Caku 2025-2028	
	Dispozitat e Direktivës së BE-së për Ujërat janë transpozuar në legjislacionin vendor për kontrollin e RAM në mjedis			30%	80%	

Fuqizimi i zbatimit të masave kundër RAM në sektorin e shëndetit mjedisor		Pikat e monitorimit kombëtar për testimin e antimikrobikëve, baktereve rezistente dhe gjeneve rezistente në ujëra dhe tokë janë funksionalizuar		0	3	
		Barnatoret zbatojnë programe për grumbullimin dhe asgjësimin e sigurt të barnave të përdorura		<10%	70%	
		Numri i fushatave nacionale të realizuara për vetëdijësimin e popullatës		0	3	
Aktivitetet	Afati i zbatimit	Kostoja totale	Burimi i financimit	Institucioni udhëheqës	Institucioni mbështetës	Produkti
4.1. Përgatitja e rregulloreve mjedisore që synojnë reduktimin dhe kontrollin e ndotësve të RAM në ajër, ujë dhe tokë	2025	15,000.00	BK, Donatorët	MMPHI	MSH, Zyra e BE	Rregulloret e miratuara
4.2. Krijimi i kodeve të praktikave të mira për depozitimin e mbetjeve dhe menaxhimin e antimikrobikëve në objektet industriale, bujqësore dhe shëndetësore	2025-2026	10,000.00	BK, Donatorët	MMPH	MSH, Zyra e BE	Kodet e miratuara dhe të zbatuara
4.3. Ngritja e kapaciteteve për mbikëqyrjen e baktereve rezistente dhe gjeneve të rezistencës antimikrobike në mjedis	2026	20,000.00	BK, Donatorët	MMPHI	MSH, Zyra e BE	Punëtoritë e mbajtura dhe aftësimi i stafit në mostrim dhe analiza të mostrave
4.4. Testimet dhe raportimet e rregullta	2026-2027	45,000.00	BK, Donatorë	MMPHI	MSH, Zyra e BE	Testimet dhe raportimet e

për ndotjen antimikrobike në burimet ujore që përdoren për bujqësi dhe konsum njerëzor						rregullta për ndotjen antimikrobike në burimet ujore të kryera dhe të dokumentuara
4.5. Asgjësimi i sigurtë të barnave të skaduara dhe të papërdorura dhe produkteve mjekësore veterinare	2025-2028	35,000.00	BK, Donatorët	MMPHI	MSH, Zyra e BE	Sistem funksional për asgjësimin e sigurt, i mbështetur me dokumentacion zyrtar
4.6. Realizimi i fushatave ndërgjegjësuere që synojnë industrinë dhe publikun rreth ndikimit të ndotësve RAM	2026-2028	12,000.00	BK, Donatorë	MMPHI	MSH, IKSHPK	Fushata të zhvilluara me dokumentacion mbështetës (materiale, raportim, evidencë ndikimi)
Subtotali		137,000.00				
TOTALI		4,480,720.00				